

HONORÉ DE BALZAC • **Bilinmeyen Şaheser**

Le Chef-d'œuvre inconnu

- © Önsöz: Deborah A. Harter, *The Erotics of Descriptive Shattering: Unveiling Balzac's 'Unknown Masterpiece'*, Board of Trustees of the Leland Stanford Jr. University, 1996
Önsöz'ün hakları Stanford University Press'ten alınmıştır.
- © Sonsöz: Eric Gans, *"Balzac's Unknowable Masterpiece and the Limits of the Classical Esthetic"*, The Johns Hopkins University Press, 1996

İletişim Yayınları 1903 • İletişim Klasikleri 60

ISBN-13: 978-975-05-1228-5

© 2013 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-4. Baskı 2013-2019, İstanbul

5. Baskı 2023, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Adrienne-Marie Grandpierre-Deverzy,

"Abel de Pujol'un Atölyesi", 1836

KITAPTAKI GRAVÜRLER Pablo Picasso (1927-1931)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Melek Özmüş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HONORÉ DE BALZAC

Bilinmeyen Şaheser

Le Chef-d'œuvre inconnu

ÇEVİREN *Renan Akman*

DEBORAH A. HARTER'İN ÖNSÖZÜ
VE ERIC GANS'İN SONSÖZÜYLE

HONORÉ DE BALZAC 20 Mayıs 1799'da Fransa'nın batısındaki Tours şehrinde köylü bir ailenin çocuğu olan Bernard-François Balzac ve Parisli burjuva bir ailenin kızı olan Anne-Laure Sallambrier'nin ilk çocukları olarak dünyaya geldi. 4 yaşına kadar ailesinden uzakta bir süt annenin bakımında kaldı. 10 yaşında Collège de Vendôme'da Oratoryan eğitimi almaya başladı. Ve burada kaldığı süre boyunca evine hiç dönmeden tüm zamanını kitap okuyarak geçirdi. 1814'te Tours'daki Charlemagne Lisesi'ne gitmeye başladı ancak aynı yıl ailesi Paris'e yerleştiği için buradaki eğitimi kısa sürdü. 1816 yılında hukuk eğitimi almaya başlayan Balzac, Sorbonne Üniversitesi'ndeki derslere katıldı. Hukuk ve noter bürolarında çalıştı. Bu mesleği sadece babasının isteği üzerine seçen Balzac'ın asıl istediği yazmaktı. Bu sebeple 1819 yılında avukatlığı bıraktı ve ilk eseri olan *Cromwell*'i 1820'de mahlas kullanarak kaleme aldı. Kendi ailesinden izler taşıyan bu oyun ilgi görmeyince, oyun yazarlığından vazgeçti. 1825 yılında Madam Laure de Benry ile tanıştı ve ona aşık oldu. Bu ilişki, hayatında büyük bir dönüm noktası oldu. İçre kapanık ve karamsar bir yapı sergileyen Balzac, hayatına giren bu kadın sayesinde hem maddi hem de manevi yönden rahat bir dönem yaşadı. Bu dönemde Victor Hugo'yla tanıştı ve bir yayınevi kurdu. Kurduğu yayınevi iflas etse de, yazma tutkusundan vazgeçmedi. 1829 yılında Fougères'e giden ve romanı için çeşitli araştırmalar yapan Balzac burada mahlas kullanmadan yazdığı ilk kitabı olan *Köylü İsyanı*'nı kaleme aldı. 1831 yılında yayımlanan *Tılsımlı Deri* romanıyla şöhret kazandı ve soyadındaki "de" ekini kullanmaya başladı. *Bilinmeyen Şaheser* de aynı yıl yayımlandı. 1832 yılında Polonyalı Kontes Eweline Hanska'yla mektuplaşmaya başlayan Balzac, *Albay Chabert*'i bu yıl yayımladı. Aynı zamanda Muhafazakâr Parti'ye katılarak siyasi denemeler yazmaya başladı. 1833'te *Eugénie Grandet*'yi, 1835'te *Goriot Baba* ve *Vadideki Zambak*'ı yayımladı. 1833-1837 yılları arasında üç bölümden meydana gelen on iki ciltlik bir seri hazırladı. Bu dönemde hayatında önemli bir yere sahip olan Madam de Benry'yi kaybetti, gazeteciliğe ara verdi ve maddi sıkıntıya girdi. 1840 yılında Balzac on iki ciltlik eserini tekrar düzenledi ve *İlahi Komedya*'dan esinlenerek doksan üç eserden oluşacak olan çalışmasına "İnsanlık Komedyası" adını verdi. 1837-1838 yılları arasında İtalya'yı gezdi. 1840'ta *Revue parisienne* isimli bir dergi çıkarmaya başlayan Balzac'ın 1843'te *Sönmüş Hayaller*, 1844'te *Modeste Mignon* kitapları yayımlandı. Aynı yıl sağlığı bozulmaya başladı. 1845'te Madam Hanska'yla Avrupa seyahatine çıktı. 1846'da *Bette Abba*, 1847 *Cousin Pons* ve *Kibar Fahişelerin İhtisamı* ve *Sefaleti* yayımlandı. Madam Hanska'yla birlikte Ukrayna'ya gitti. Sağlığı iyice bozulmaya başlayan Balzac 1850 Mart'ında Madam Hanska'yla evlendi. Birkaç ay sonra döndüğü Paris'te kalp krizi geçirdi ve 18 Ağustos'ta hayatını kaybetti. Pere Lachaise Mezarlığı'na defnedilen Balzac, ardında eliyle yakın tamamlanmamış eser bıraktı.

İÇİNDEKİLER

KİTABA DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	11
ÖNSÖZ	
BETİMSSEL KIRILMANIN EROTİĞİ: BALZAC'IN <i>BİLİNMEYEN ŞAHESER</i>'İNE IŞIK TUTMAK / DEBORAH A. HARTER	23

Bilinmeyen Şaheser

I. Gillette	47
II. Catherine Lescaut	75
SONSÖZ	
BALZAC'IN <i>BİLİNMEYEN ŞAHESER</i>'İ VE KLASİK ESTETİĞİN SINIRLARI / ERIC GANS	91
GRAVÜR LİSTESİ	112

L'ARTISTE.

JOURNAL DE LA LITTÉRATURE ET DES BEAUX-ARTS.

Ire SÉRIE. — TOME IIme.

A PARIS,

RUE DE SEINE-SAINTE-GERMAIN, 39.

Bilinmeyen Şaheser'in tefrika edildiği Ağustos 1831 tarihli *l'Artiste* dergisinin kapağı.

I

Gillette

1612 yılının sonlarına doğru, soğuk bir Aralık sabahı, üstü başı pek ince görünüşlü bir delikanlı, Paris'te, Grands-Augustins Sokağı'ndaki bir evin kapısının önünde dolanıyordu. Tutulduğu kadın ne kadar hafif meşrep olursa olsun, ilk sevgilisinin kapısını çalmayı göze alamayan bir âşığın kararsızlığıyla, sokakta uzunca bir süre gidip geldikten sonra, nihayet eşigi aşıp Üstat François Porbus'ün evde olup olmadığını sordu. Basık tavanlı genişçe bir odayı süpürmekte olan yaşlı bir kadından olumlu yanıt alınca, kraldan nasıl bir kabul göreceğini bilemeyip endişelenen taze bir saray delikanlısı gibi, her basamakta dura dura, merdivenleri ağır ağır çıktı.

Döner merdivenin sonuna geldiğinde, sahanlıkta bir an duraladı; Marie de Médicis'nin Rubens uğruna yüz çevirdiği, IV. Henri'nin ressamının çalışıyor olması gereken atölyenin grotesk kapı tokmağına dokunsun mu

dokunmasını bilemedi. Delikanlı, büyük sanatçıların, gençliklerinin ve sanat aşklarının en ateşli çağındayken, bir dâhinin ya da başyapıtın yanına yaklaştıklarında yüreklerini titretmiş olması gereken o derin heyecanı hissediyordu. Bütün insan duygularında, bir mutluluk anı, şan şöhret yalan olup çıkana kadar azalarak devam eden soylu bir coşkunun doğurduğu narin bir çiçek vardır. Bu kırılgan duygular arasında aşka, şan şöhret ve mutsuzluğa yazgılı bir yaşamın tatlı çilesini çekmeye başlayan bir sanatçının toy tutkusu kadar, cüret ve çekinglilikle, müphem inançlar ve kesin cesaret kırılmalarıyla dolu olan o tutku kadar benzeyeni yoktur. Kendini bir ustaya takdim ederken yaprak gibi titremeyen, paradan yana hafif, dehadan yana yeni yetme birinin, kalbinde bir tel, eserinde bilmem nasıl bir fırça vuruşu, bir duygu, belli bir şiirsel anlatım eksik kalacaktır hep. Kendileriyle şişinen bazı farfaracılar, istikballerine çok erken inansalar da, onlar sadece ahmakların gözünde zekidirler. Böyle düşünülür, yetenek bu ilk çekinglilikle, o tarifi imkânsız utangaçlıkla ölçülecek olursa, genç yabancı gerçekten de yetenek sahibi biri gibi görünüyordu; güzel kadınlar iş cilveleşmeye geldiğinde nasıl utangaçlıklarını kaybederlerse, şana şöhrete aday insanlar da sanatlarını icra ede ede bu duygudan kurtulmayı bilirler. Parlak başarılarla alışmak kuşkuyu azaltır, utangaçlık da bir kuşkudur belki.

Had bilmezliğine o an kendisi de şaşan, fukaralığın ezdiği acemi sanatçı, tesadüf ona olağanüstü bir yardımda bulunmasa, IV. Henri'nin hayranlık uyandırıcı portresini borçlu olduğumuz ressamın yanına gire-

meyecekti belki de. Merdivenden yukarı yaşlı bir adam çıkıyordu. Delikanlı, kıyafetinin tuhaflığından, dantel yakalığının ihtişamından, yürüyüşündeki özgüvenden, bu şahsın ressamın ya hamisi ya da bir dostu olduğunu tahmin etti; yol vermek için sahanlıkta geri çekildi ve bir sanatçının iyi tabiatını ya da sanatı seven insanların yardımsever karakterini teşhis edebilme umuduyla onu merakla inceledi; ama bu yüzde şeytanca bir şey, özellikle de, sanatçıları kendine çeken o tarifi imkânsız şeyi gördü. Rabelais ya da Sokrates'inki gibi ucu kalkık, küçük bir burnun üzerinde çıkıntı yapan tümsekli ve açık bir alın; güleç ve buruşuk bir ağız; gururla havaya kalkmış, sivri kır sakallı kısa bir çene; yaşlandıkça ferî kaçmış gibi görünen, ama içinde gözbebeklerinin yüzdüğü sedefli beyazlığın yarattığı kontrast nedeniyle, şiddetli öfke ya da coşku anlarında mıknaatışlı bakışlar atabileceği kesin, deniz yeşili gözler hayal edin. Adamın yüzü yaşın getirdiği yorgunluklarla, daha da çok, hem ruhu hem de vücudu kemiren o düşüncelerle tuhaf bir şekilde çöküp pörsümüştü de. Gözlerinde kirpik diye bir şey kalmamıştı ve çıkık kemerlerinin üzerinde kaş izleri güçlkle seçiliyordu. Bu başı narin ve çelimsiz bir bedeninin üzerine yerleştirin, etrafına bir balık bıçağının sapı gibi ince işli, kar beyazı bir dantel sarın, ihtiyarın siyah cepkeninin üzerine ağır bir altın köstek takın: Merdivendeki zayıf gün ışığının daha da fantastik bir hava verdiği bu şahsı tam olarak olmasa da gözünüzde canlandırabilirsiniz. Rembrandt'ın bir tuvali çerçevesinden çıkmış, büyük ressamın kendine mal ettiği o karanlık atmosferde sessizce yürüyor dersiniz. İhtiyar,

delikanlıya keskin zekâsını gösteren bir bakış attı, kapıya üç kez vurdu ve gelip açan kırk yaşlarında, hasta görünüşlü bir adama, “Günaydın, Üstat,” dedi.

Porbus saygıyla eğildi, delikanlıyı ihtiyarın getirdiğini sanıp içeri aldı; genç sanatçı, ressam doğmuş olanların, sanatın maddi süreçlerinden bazılarının gözler önüne serildiği, hayatlarında ilk kez gördükleri bir atölye karşısında hissedecekleri o büyülenmenin etkisinde olduğundan, pek de tedirgin olmadı. Üstat Porbus’un atölyesini tonozu açılmış bir çatı penceresi aydınlatıyordu. Sehpa da asılı duran, henüz üç-dört beyaz çizgi dışında dokunulmamış bir tuvalin üzerine vuran gün ışığı, bu geniş odanın köşelerindeki karanlık derinliklere ulaşamıyordu; ancak, bu kızıl loşlukta yolunu yitirmiş birkaç yansıma, duvara asılı bir ağır süvari zırhının karnında gümüşü bir payet tutuşturuyor, tuhaf

yemek takımlarıyla dolu antika bir büfenin oymalı, cilalı pervazına ansızın ışıktan bir çizgi çekiyor ya da model olarak bir köşeye atılıvermiş, kırık geniş pilili ve sırma işli birkaç eski perdenin pütürlü dokusuna parlak noktalar konduruyordu. Sehpaların ve konsolların üzeri, alçıdan anatomik modellerle, yüzyılların öpücüklerinin sevdıyla parlattığı antik tanrıça büstleri ve parçalarıyla doluydu. Duvarlar yerden tavana kadar, sayısız taslakla, üç renk kalem, kankalemi ya da mürekkeple çizilmiş eskizlerle kaphydı. Boya kutuları, yağ ve esans şişeleri, devrilmiş tabureler, ışınlarıyla Porbus'un solgun yüzünü ve tuhaf adamın fildişi rengi kafatasını yıkayan, yüksek pencerenin yansıttığı halenin altına varmak için daracık bir yol bırakıyordu. Az sonra, delikanlının dikkati, bu karışıklık ve devrim döneminde şimdiden ünlenmiş olan, kötü günlerde kutsal ateşin korunmasını borçlu olduğumuz o dik kafalılardan bir kaçının ara sıra görmeye geldiği bir tabloya takıldı. Bu güzel tuval, Mısırlı Meryem'i karşı yakaya geçiş bedelini ödemeye hazırlanırken gösteriyordu. Marie de Médicis için yapılmış olan bu şaheser, dara düştüğü günlerde sahibesi tarafından satılmıştı.

Yaşlı adam Porbus'e, "Azizen hoşuma gidiyor," dedi. "Bunun için sana kraliçenin verdiğinden on altın ekü fazlasını verirdim, ama onunla rekabete girmek mi?.. Allah muhafaza!"

"Demek onu iyi buluyorsunuz?"

İhtiyar, "Öhö! Öhö!" yaptı. "İyi mi?.. Hem evet hem hayır. Senin kadıncağz fena kotarılmamış, lakin yaşamıyor. Sizler bir figürü doğru çizip her şeyi anatomi